

Марко Милановић

Београдски центар за људска права

УДК 342.7(4-672ЕИ)

УДК 341.645(4-672ЕИ)

УДК 341.231.14(4-672ЕИ)

Европска унија и систем Европске конвенције о људским правима*

Све до уговора из Мастрихта и Амстердама у Уговорима о Европским заједницама нису постојале експлицитне одредбе о заштити људских права. Европски суд правде (ЕСП) је тај који је сам своју слободу као и комунитарно право потчинио ауторитету људских права. За овај развитак је било потребно доста времена, и он је инспирисан не само основним елементима владавине права, која подразумева и ефикасну заштиту људских права, већи конфликтом до кога је долазило између ЕСП и уставних судова држава чланица.

Током шездесетих година прошлог века ЕСП је афирмисао два основна принципа комунитарног права, који су последица његове супранационалне природе у питању су наравно начела директног ефекта и супрематије комунитарног права.¹ Основни проблем који су уставни судови држава чланица имали у погледу принципа супрематије је да ли комунитарно право (односно право ЕУ)² увек има примат над унутрашњим правом, а посебно над уставним одредбама о заштити људских права. ЕСП је покушао да предупреди овај проблем својом пресудом 1969. у случају *Stauder*³

* Марко Милановић, правни истраживач у Београдском центру за људска права, LL.M. candidate, University of Michigan Law School. Захваљујем се проф. Војину Димитријевићу, Видану Хаџи-Видановићу и Борку Николићу на њиховим корисним коментарима. Све грешке су моје.

¹ Види посебно случајеве *Van Gend en Loos*, Case No. 26/62 и *Costa v. ENEL*, Case No. 6/64. Пресуде Европског суда правде се могу наћи на <http://curia.eu.int/en/content/juris/index.htm>

² Термини Унија, Заједница, ЕУ или ЕЗ ће бити коришћени као синоними, осим ако није другачије речено. Синонимима ће се сматрати и право ЕУ и комунитарно право.

³ *Stauder*, Case 29/69.

у коме је утврдио да фундаментална права чине део општих принципа комунитарног права, које је Суд овлашћен да тумачи и примењује. То ипак није спречило уставне судове Немачке и Италије да се одреде за примат својих устава у погледу одредаба о људским правима, наставши да степен заштите људских права у комунитарном праву не може бити нижи од степена заштите гарантованог одредбама националних устава.⁴ У сваком случају, ЕСП је остао посвећен заштити фундаменталних права, у чему му главну инспирацију пружа заједничка уставна традиција држава чланица,⁵ као и међународни инструменти о људским правима. Све богатија пракса ЕСП у погледу заштите основних људских права је коначно довела и до тога да Уставни суд Немачке у случају *Solange II* закључи да је престала потреба његове контроле над кршењем људских права од стране ЕЗ, с обзиром да је Европски суд правде постигао еквивалентни степен заштите. Коначно, треба приметити и да ЕСП као и потоњи инструменти ЕУ од самог почетка користе терминологију фундаменталних, или основних права ("*fundamental rights*"). Тиме се наглашава њихова *интерна, уставна* природа, насупрот међународном праву људских права.⁶

⁴ Види случај *Фронџини* (1973) пред Уставним судом Италије и *Solange I* (1974) пред Уставним судом Немачке; опширније види у Alan Rosas, "The Legal Sources of EU Fundamental Rights: A Systemic Overview", у Ninon Colneric i dr. (ur.), *Une communauté de droit, Festschrift für Gil Carlos Rodriguez Iglesias*, 2003, str. 87 et seq.

⁵ Више о уставној традицији као извору основних права, а посебно о коришћењу компаративног правног метода од стране судова ЕУ види у Koen Lenaerts, "Interlocking Legal Orders In The European Union And Comparative Law", *International and Comparative Law Quarterly* (2003), 52.4 (873).

⁶ Нешто слично се може уочити и у правном систему САД, чији Устав штити грађанска права ("*civil rights*"), мада у питању нису права која уживају искључиво грађани САД, односно права која се сматрају "грађанским" у класификацијама људских права. Више о односу уставног права и међународног права људских права види Gerald L. Neuman, "Human Rights and Constitutional Rights: Harmony and Dissonance", *55 Stanford Law Review* 1863 (2003). За општа дела о заштити људских права у ЕУ види Philip Alston (ur.), *The EU and Human Rights*, 2000; Anthony Arnall i Daniel Wincott (ur.), *Accountability and Legitimacy in the European Union*, 2003 (posebno delovi II i III); Antonio Cassese i Joseph Weiler (ur.), *European Union: The Human Rights Challenge*, 2001; Nanette Neuwahl i Allan Rosas (ur.), *The European Union and Human Rights*, 1995. Види и Gerard Quinn, "The European Union and the Council of Europe on the Issue of Human Rights: Twins Separated at Birth?", *46 McGill Law Journal* 849 (2001).